

Alliansfrihet och Nato: 200 år utanför – och steget in 2024

Berättelse

En lång linje utanför allianserna

I ungefär 200 år hade Sverige en särskild plats i världen. Landet var militärt alliansfritt. Det betyder att Sverige inte gick med i någon militär allians, alltså ingen grupp av länder som lovar att försvara varandra om något av dem blir angripet. I stället stod Sverige utanför sådana grupper. Denna linje hade gällt ungefär sedan början av 1800-talet. En uppgift som ofta lyfts fram är att Sverige inte har deltagit i något krig sedan år 1814.

Två ord som inte betyder samma sak

Det är lätt att blanda ihop orden “alliansfrihet” och “neutralitet”, men de betyder inte exakt samma sak. Att vara alliansfri betyder att man inte är med i någon militär allians. Att vara neutral betyder att man inte tar någon sida i en konflikt eller ett krig. Under 1900-talet beskrev Sverige ofta sin linje som “alliansfri i fred, syftande till neutralitet i krig”. Men den exakta formuleringen har varierat över tid, så man ska vara försiktig och inte påstå att orden alltid har betytt precis samma sak. Det förekommer också i medier att Sveriges långa fredsperiod kallas ett slags “världsrekord”. Det är dock något som sägs i medier, inte en officiell statistik, så det bör man ta med försiktighet.

Ett krig som förändrade läget

Mycket förändrades år 2022. I februari det året startade Ryssland en fullskalig invasion av grannlandet Ukraina. Säkerhetsläget i hela Europa blev ett annat, och frågan om Sveriges alliansfrihet kom i ett nytt ljus. Sveriges regering började se annorlunda på saken. Den 16 maj 2022 beslutade regeringen att Sverige skulle ansöka om medlemskap i försvarsalliansen Nato. Två dagar senare, den 18 maj 2022, lämnades ansökan in.

Vägen in i Nato, steg för steg

Att gå med i Nato sker inte på en dag, utan i flera steg. Först måste landets egna folkvalda säga ja. Den 22 mars 2023 godkände Sveriges riksdag att Sverige skulle ansluta sig till det nordatlantiska fördraget, som är Natos grundavtal. Men det räcker inte med ett lands eget beslut. Alla länder som redan är medlemmar i Nato måste också säga ja innan ett nytt land får komma med. Det landet som godkände Sverige sist var Ungern, och först då kunde processen slutföras. Den 7 mars 2024 blev Sverige medlem i Nato, som land nummer 32. Sveriges grannland Finland hade gått med lite tidigare, i april 2023. Båda länderna ansökte efter invasionen av Ukraina.

Vad medlemskapet innebär

En av de viktigaste delarna i Nato är det som kallas artikel 5. Den handlar om kollektivt försvar. Tanken är att ett väpnat angrepp mot ett medlemsland ska ses som ett angrepp mot alla, och då ska länderna hjälpa varandra. På så sätt står medlemsländerna inte ensamma.

Frågan om Nato och medlemskapet är politiskt omdiskuterad. Det betyder att människor och partier kan tycka olika om beslutet. Den här texten tar inte ställning till om det var rätt eller fel att gå med, utan håller sig till datum, lagar och officiella beslut. Om du vill veta mer om vad medlemskapet betyder för dig som bor i Sverige finns saklig information hos regeringen och hos myndigheten Krisinformation.se.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
militär allians	en grupp länder som lovar att försvara varandra
alliansfri	inte med i någon militär allians; står utanför
neutralitet	att inte ta någon sida i en konflikt eller ett krig
utrikespolitik	hur ett land sköter sina relationer med andra länder
invasion	när ett lands armé går in i ett annat land med våld
fullskalig	i full storlek; så stor som den kan bli
ansöka	att be om något hos en myndighet, t.ex. om att få bli medlem
folkvald	en person som folket har röstat fram, t.ex. i riksdagen
ansluta sig	att gå med i något, t.ex. en allians
fördrag	ett viktigt avtal mellan länder
godkänna	att säga ja till något
kollektivt försvar	när flera länder försvarar varandra tillsammans
omdiskuterad	något som människor tycker olika om

Läsförståelsefrågor

1. Vad betyder det att Sverige länge var “militärt alliansfritt”?
 1. Att Sverige hade världens största armé.
 2. Att Sverige inte var med i någon militär allians.
 3. Att Sverige var med i Nato hela tiden.
2. Vad är skillnaden mellan “alliansfrihet” och “neutralitet” enligt texten?
 1. Det finns ingen skillnad, orden betyder exakt samma sak.
 2. Alliansfri betyder att man inte är med i en militär allians, och neutral betyder att man inte tar någon sida i ett krig.
 3. Båda orden betyder att man alltid är med i ett krig.
3. Vilken händelse fick Sveriges regering att se annorlunda på alliansfriheten?
 1. Att Finland blev ett rikare land.
 2. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina år 2022.
 3. Ett val i Sverige år 1814.
4. Vad betyder ordet “ansöka” i texten?
 1. Att säga nej till något.
 2. Att be om något hos en myndighet, till exempel om att få bli medlem.
 3. Att lämna en allians.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Sverige har inte deltagit i krig sedan år 1814.
 2. Alla länder som redan är med i Nato måste godkänna ett nytt land.
 3. Sverige är det land i Nato som har flest soldater.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Ungern var det land som godkände Sverige sist.
 2. Finland gick med i Nato lite tidigare än Sverige.
 3. Texten säger tydligt att beslutet att gå med var ett bra beslut.
7. Beskriv med egna ord, steg för steg, hur Sverige gick från att ansöka till att bli medlem i Nato.
8. Texten skriver att Sveriges långa fredsperiod ibland kallas ett “världsrekord”, men säger att man bör ta det med försiktighet. Varför skriver texten så, tror du?
9. Förklara med egna ord vad artikel 5 handlar om.
10. Texten säger att frågan om Nato är “politiskt omdiskuterad” och tar inte ställning till om beslutet var bra eller dåligt. Varför kan det vara klokt att skriva neutralt om ett sådant ämne?

11. Varför räckte det inte med att Sveriges egen riksdag sa ja för att Sverige skulle bli medlem? Svara med stöd i texten.
12. Texten skiljer noga på vad som är säkra fakta (datum och beslut) och vad som är mer osäkert (till exempel det exakta startåret för alliansfriheten). Varför är det viktigt att hålla isär de två sakerna?

Diskussionsfrågor

- Är ditt hemland med i någon allians eller internationell organisation? Vad heter den, och vad är tanken med den?
- Texten skiljer noga på säkra fakta och mer osäkra uppgifter. Varför är det viktigt att kunna se den skillnaden, både i skolan och i nyheter?
- I Nato bygger artikel 5 på tanken att länder ska hjälpa varandra. Finns det exempel på att länder i din region hjälper varandra på liknande sätt?
- Texten är skriven neutralt och tar inte ställning för eller emot medlemskapet. Tycker du att det är lätt eller svårt att skriva neutralt om sådant man kanske har en åsikt om? Varför?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort, saklig text om ditt hemlands läge i världen. Beskriv var landet ligger, vilka grannländer det har och om landet samarbetar med andra länder kring försvar eller säkerhet. Försök hålla texten neutral, med fakta i stället för åsikter.